

3. Винников А.С. Банк России и банковская безопасность / А.С. Винников // Регион. – 1997. – № 2.
4. Гамза В.А. Методические основы системной классификации банковских рисков / В.А. Гамза // Банковское дело. – 2001. – № 6. – С. 6–12.
5. Геєць В. Іноземний капітал у банківській системі України / В. Геєць. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dt.ua>
6. Зубок М.І. Безпека банківської діяльності: навч. посібник / М.І. Зубок. – К.: КНЕУ, 2002. – 190 с.
7. Колодізев О.М. Безпека банківської діяльності: конспект лекцій / О.М. Колодізев, І.Г. Курочкіна, О.М. Штаєр. – Харків: ХНЕУ, 2008. – 204 с.
8. Стрельбицька Л.М. Основи безпеки банківської системи України та банківської діяльності: Монографія / Л.М. Стрельбицька, М.П. Стрельбицький; за ред. М.П. Стрельбицького. – К.: Кондор, 2004. – 600 с.
9. Перехрест Л.М. Вплив ризиків та загроз на фінансову безпеку банків / Л.М. Перехрест // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України: Збірник наукових праць НАН України. – ІРД. – Львів – 2008. – № 1(69). – С. 271–279.
10. Яременко С.М. Забезпечення економічної безпеки діяльності банків: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит» / С.М. Яременко. – К., 2010. – 20 с.

УДК 330.341,1

І.Б. Висоцька

ЗАГРОЗИ ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ В ІННОВАЦІЙНІЙ СФЕРІ

Проведено дослідження проблем економічної безпеки української економіки та інноваційного розвитку промисловості. Запропоновано шляхи активізації інноваційної діяльності.

Ключові слова: економічна безпека, інновація, інноваційно активне підприємство, технологічний рівень.

Исследуются проблемы экономической безопасности украинской экономики и инновационного развития промышленности. Предложены пути активизации инновационной деятельности.

Ключевые слова: экономическая безопасность, инновация, инновационно активное предприятие, технологический уровень.

The article present the study of the problems in the economic safety and in the innovative development of Ukrainian industry, and the ways of the innovative activity intensification are suggested.

Key words: economic safety ,innovations, innovatively active enterprise, technological level.

Постановка проблеми. У сучасному світі безпека розвитку становить ключову складову політики кожної держави. Найбільш актуальною вона є для країн, котрі перебувають у процесі системних трансформацій. Як засвідчує аналіз ситуації в країні, головні загрози для національної безпеки України продовжують накопичуватися саме в економічній сфері. Тому дослідження загроз економічному становищу країни та причин, що їх обумовлюють, є на сьогодні актуальним.

Стан дослідження. Дослідженню стану економічної безпеки присвячена велика кількість наукових праць. Теоретичне обґрунтування та практичні реалізації означених питань висвітлено в численних наукових розробках українських вчених, зокрема В. Гейця, О. Амоші, Я. Жаліла, О. Власюка, З. Варналія, А. Сухорукова, З. Герасимчука. Проте, проблема формування безпеки країни шляхом інноваційного розвитку промисловості потребує подальшого розвитку та досліджень.

Метою статті є вивчення загроз економічній безпеці та причин, що їх обумовлюють, а також дослідження стану інноваційної діяльності в українській промисловості, виокремлення основних проблеми, що стримують її розвиток та пошук шляхів їх усунення.

Виклад основних положень. Визначення стану економічної безпеки дозволяє констатувати наявність певних загроз, що створюють перешкоди досягненню національних інтересів в економічній сфері. Визначення загроз економічній безпеці, їх структури, гостроти та вагомості є найважливішим кроком при формуванні стратегії їх подолання. Кожна загроза обумовлена цілою низкою накопичених причин та обставин, які перетворили її з потенційної на реальну.

Згідно оцінок експертів найбільш вагомий та небезпечний потенціал впливу на стан забезпечення економічної безпеки накопичено серед внутрішніх загроз економічній безпеці. Майже 82% усіх опитаних вважають, що внутрішні загрози найбільш негативно впливають на стан економічної безпеки. З них близько 36% визначило внутрішні загрози економічній безпеці як особливо небезпечні та понад 46% – як небезпечні. Вважають, що внутрішні економічні чинники створюють певні фактори ризику, але не є суттєвими загрозами, 14% експертів. Щодо зовнішніх загроз економічній безпеці, то близько 58% опитаних сумарно визначили їх особливо небезпечними та небезпечними.

О.С. Власюк визначив основні загрози економічній безпеці України, подолання яких є першочерговим, ними є: відсутність необхідних для самостійного розширення відтворення природних ресурсів; вкрай низька участь національної економіки у міжнародному поділі праці; неефективність діючого у країні механізму господарювання [2, с. 32]. Автори підручника «Основи економічної безпеки» О.М. Бан-

дурка, В.Є. Духовий, К.Я. Петрова, І.М. Червяков зазначають, що загрозами, подолання яких пов'язане з організацією функціонування всієї економічної системи суспільства та його суб'єктів, є: низькі темпи економічного зростання, низька ефективність виробництва та недостатня конкурентоспроможність виробництва [1, с. 9].

Експерти з економічної безпеки показали, що пріоритетними стратегіями економічної безпеки є забезпечення:

- національної конкурентоспроможності (75%);
- прийнятого рівня задоволення потреб населення (51%);
- низького рівня тіньової економіки (44%).

Посилення процесів глобалізації примушує глибше розглядати питання забезпечення конкурентоспроможності країни та підвищення інноваційної активності держави. Сьогодні більшість індустріально розвинених країн пов'язують високий рівень конкурентоспроможності економіки та тривале стійке зростання економіки насамперед з переходом на інноваційний шлях розвитку. Економічне зростання інноваційного типу характеризується використанням нових прогресивних технологій. Реалізація інноваційної стратегії економічного зростання потребує прискореного розвитку високотехнологічних виробництв, спроможних виробляти наукоємну продукцію з високою доданою вартістю, формування експортного потенціалу цих виробництв, підвищення технологічного рівня підприємств завдяки прогресивним вітчизняним та світовим науково-технічним досягненням.

Незважаючи на те, що упродовж усього періоду існування України інноваційна сфера визначалася пріоритетною, темпи її розбудови можна визначити як занадто низькі. За роки незалежності частка промислових підприємств, що впроваджували інновації, неухильно зменшувалася. Так, якщо наприкінці 80-х років минулого століття питома вага підприємств, що розробляли та впроваджували нову продукцію, виробничі процеси або удосконалювали їх, у промисловості СРСР становили 60-70%, то в першій половині 90-х років цей показник знизився більш ніж утричі. У 1992–1995 рр. Питома вага інноваційно-активних підприємств була в межах 20-26%. В останні роки ця проблема тільки загострилася: якщо у 1997 р. питома вага кількості підприємств, що впроваджували інновації від загальної кількості промислових підприємств становила 17%, у 2000 р. – 18%, у 2007 р. 14,2%, то у 2008 р. – лише 13%. Інноваційну діяльність щороку припиняють близько сотні промислових підприємств. За такої динаміки у 2017 р. в нашій країні не залишиться жодного інноваційно орієнтованого виробника. Для порівняння зазначимо, що серед країн Європейського Союзу мінімальні показники інноваційної активності мають Португалія – 26% та Гре-

ція – 29%, але вони вдвічі вищі, ніж в Україні. А порівняно з країнами-лідерами розрив становить три-чотири рази – Нідерланди – 62%, Австрія – 67%, Німеччина – 69%, Данія – 71%, Ірландія – 74%.

Про низьку інноваційну активність підприємств також свідчать показник питомої ваги підприємств, що впроваджували інновації. Так, 2005 р. його рівень був рекордно низьким – лише 8,2%, що нижче порогового значення (25%) у три рази, і набагато нижче від аналогічного показника розвинутих країн (70–80%). Структурні зміни, які відбулися протягом останнього десятиліття, характеризуються серйозним технологічним відставанням, оскільки за випуском продукції третій технологічний уклад в Україні на сьогодні становить 46%, четвертий – близько 50%, п'ятий – 3%, а про шостий технологічний уклад виробництва, який у розвинутих країнах з лабораторій вже виходить на промислове освоєння, в Україні лише говорять (див. рис.).

Технологічний розвиток галузей промисловості характеризується впровадженням прогресивних технологічних процесів. Як видно з наведеної таблиці, впровадження прогресивних технологій не характеризується стабільністю. Статистичні дані свідчать, що за цими показниками машинобудування випереджає інші галузі і становить понад 60%, харчова промисловість – 10,6%, хімічна та нафтохімічна промисловість – 8,4%.

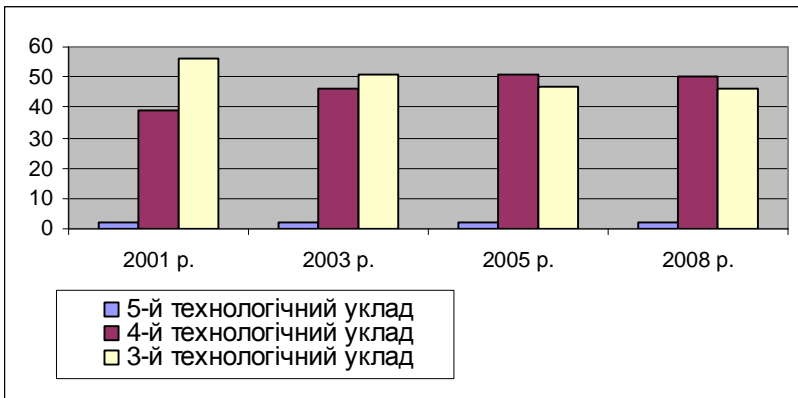

Рис. Структурна динаміка промисловості України за технологічними укладами (2001–2008 рр.)

Відсталість технологій зумовлює у кілька разів вищу витратність виробництва української продукції порівняно з продукцією розвинутих країн. За умов зростання цін на енергоносії це призводитиме

до зниження її конкурентоспроможності не лише на світових, але й на внутрішньому ринках.

Без кардинального оновлення виробничого потенціалу неможливо забезпечити конкурентоспроможність економіки України, а відтак і нормальне її функціонування у глобальній системі світової економіки. Україна продовжує зберігати значення постачальника сировини та ринку збуту для країн Заходу. Технологічний розвиток вітчизняної промисловості дедалі більшою мірою починає залежати від інтелектуальної продукції інших країн. Відсутність окремих вітчизняних високотехнологічних товарів компенсується за рахунок імпорту. А відтак, Україна стає технологічно залежною країною.

Таблиця

Впровадження прогресивних технологічних процесів на промислових підприємствах за видами економічної діяльності

Вид економічної діяльності	Усього				З них маловідходних, ресурсоощадних, безвідходних			
	2001 р.	2006 р.	2007 р.	2008 р.	2001 р.	2006 р.	2007 р.	2008 р.
Промисловість України	1421	1145	1419	1647	469	424	634	680
у % до підсумку	100	100	100	100	100	100	100	100
Добувна промисловість	48	11	15	24	32	5	7	6
у % до підсумку	3,4	0,9	1,1	1,5	6,8	1,2	0,5	0,1
Переробна промисловість	1367	1117	1375	1592	431	405	608	655
у % до підсумку	96,2	97,5	96,9	96,7	91,9	95,5	95,9	96,3
Хімічна та нафтохімічна промисловість	56	104	135	139	22	59	89	88
у % до підсумку	3,9	9,0	9,5	8,4	4,7	13,9	14,0	12,9
Машинобудування	799	798	755	996	239	242	303	362
у % до підсумку	56,2	69,7	53,2	60,5	51,0	57,1	47,8	53,2
Харчова промисловість	149	79	210	174	62	35	82	66
у % до підсумку	10,5	6,9	14,8	10,6	13,2	8,2	12,9	9,7
Легка промисловість	76	19	50	47	17	2	14	16
у % до підсумку	5,3	1,6	2,9	2,4	3,6	0,5	2,2	2,3

Джерело: за даними Держкомстату України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// www.ukrstat.gov.ua](http://www.ukrstat.gov.ua).

Беручи до уваги сучасний стан економіки, фінансові можливості промислових підприємств та інвестиційний клімат, зазначимо, що більшість підприємств в найближчі роки не зможуть вести високопродуктивну інноваційну діяльність. Інвестиційні ресурси юридичних осіб значною мірою сформовані завдяки амортизаційним відрахуванням, проте державна амортизаційна політика не відповідає вимогам сьогодення. Тому реальний сектор потребує у цій сфері продуманої підтримки з боку держави.

Удосконалення потребують майже всі форми державної підтримки активізації інвестиційно-інноваційного процесу в реальному секторі. Необхідна адекватна вимогам сьогодення трансформація амортизаційної, бюджетно-податкової, кредитної, техніко-технологічної, зовнішньоторговельної політики.

Висновки. Підсумовуючи вищесказане, зазначимо, що інноваційній сфері на даний момент характерним є:

- відсутність механізмів підтримки інноваційної діяльності, ефективність яких підтверджена досвідом багатьох країн;
- відсутність відповідної фінансово-кредитної, податкової та амортизаційної політики;
- не створено умов, які б сприяли широкому залученню в інноваційну сферу позабюджетних інвестицій, насамперед з боку вітчизняних комерційних структур та банків.

Для здійснення високотехнологічного прориву та формування інноваційної економіки державна політика повинна включати наступні заходи:

- збільшення обсягів фінансового забезпечення інноваційної діяльності, наукових розробок. Фінансування наукових програм з державного бюджету мають носити адресний характер (повинні фінансуватись найперспективніші проекти);
- створити ефективну самостійну національну інноваційну систему, яка б діяла за ринковими принципами та інтегрувалася б в наукову сферу;
- запровадити нові мотиваційні механізми інноваційного процесу, забезпечити його комерціалізацію, спрямованість на задоволення ринкового попиту. Водночас фінансування інноваційних пріоритетів не може будуватися лише на комерційних засадах. Разом з економічним потрібно враховувати і національно-стратегічний, геополітичний, культурологічний та інші аспекти реалізації цих пріоритетів, що передбачає забезпечення оптимального зв'язку кредитної, фінансової, промислової та науково-технологічної полі-

тики. Тільки такий зв'язок здатний забезпечити відтворення інноваційного процесу, стимулювання технологічних нововведень і технічних зрушень у різних сферах економічного розвитку, загальну активізацію інвестиційної діяльності;

- сформувати систему державного замовлення науково-технічної та інноваційно-технологічної продукції на основі державного фінансування та інвестування досліджень, а також стимулювання створення і трансферу інноваційних технологій;

- створити засади та побудувати в Україні сучасний наукоємний ринок науково-технічної та інноваційної продукції з урахуванням вимог СОТ;

- вдосконалити нормативно-правову базу державного регулювання та стимулювання інноваційної сфери;

- створити сприятливі умови для формування ефективно діючої регіональної інноваційної інфраструктури, що здійснювала б фінансовий, інформаційний, консалтинговий, маркетинговий та інші види підтримки інноваційних процесів;

- сформувати та законодавчо закріпити державну політику інноваційного розвитку регіонів, а також розробити програми інноваційного розвитку конкретних регіонів з урахуванням пріоритетних напрямів інноваційної діяльності.

Зазначені заходи дозволять створити сильну національну інноваційну систему та підвищить конкурентоспроможність українських підприємств як на світовому, так і на вітчизняному ринку, що підвищить рівень економічної безпеки національної економіки.

1. Бандурка О.М. Основи економічної безпеки: підручник / О.М. Бандурка, В.Є. Духовий, К.Я. Петрова, І.М. Червяков. – Харків: Вид-во Нац. ун.-ту внутр. справ, 2003. – 236 с.

2. Власюк О.С. Теорія і практика економічної безпеки в системі науки про економіку: наукова доповідь / О.С. Власюк; Рада Національної безпеки і оборони України; Національний ін-т проблем міжнародної безпеки. – К., 2008. – 48 с.

3. Національна інноваційна система України: проблеми формування та реалізації / упор. Г.О. Андрощук, М.М. Шевченко. – К.: Парламентське вид-во, 2007. – 304 с.

4. Новікова О.Ф. Економічна безпека: концептуальне визначення та механізм забезпечення: монографія / О.Ф. Новікова, Р.В. Покотиленко. – Донецьк: НАН України. Ін-т економіки промисловості, 2006. – 408 с.